

Перспективи за развитие на биологичното производство (на база нагласа на биопроизводителите и политиката за подкрепата му)

Доц. д-р Диляна Митова

Институт по аграрна икономика – София

E-mail: dilianamit@gmail.com

Призната е ролята на биологичното земеделие като производство, което благоприятства природата и обществото като производствена система, допринася за намаляване на замърсяването на въздуха, почвите и водите; за увеличаване на биоразнообразието, засилване на устойчивостта на земеделието, за осигуряване на здравословна храна и чиста природа за сегашното и бъдещите поколения.

Целта на изследването е да се даде оценка на осъзнаването на самите биопроизводители за текущите процеси в селското стопанство, засягащи биологичното земеделие. Това би могло да даде насоки за една по-ефективна бъдеща обществена политика и форми за обществена интервенция в областта на биологичното земеделие като важна и съществена агроекосистемна услуга за подобряване на стратегиите и действията за ефективното ѝ управление, както и за управление на публичните екопрограми, насочени към устойчиво развитие на селското стопанство.

Методологията използва смесен подход, съчетаващ количествени и качествени методи. Настоящият материал представя резултатите от проведено емпирично изследване – анкета за екосистемните услуги, в частта, свързана с биологичното производство (БП) като екосистемна услуга, относно информираността и мнението на собственици и мениджъри на стопанства с биологично производство у нас, разположени в различни екосистеми и райони, с различна специализация и дейност, по различни аспекти, свързани с предоставянето на агроекосистемните услуги от биоземеделието.

Изключително важно за бъдещото развитие на биопроизводството у нас е да се види нагласата на биопроизводителите – как те самите виждат и оценяват състоянието на биопроизводството у нас, какво мислят за перспективите за неговото развитие и как оценяват своите възможности в този аспект. На база на проведената анкета може да се направи заключение, че нагласата на биопроизводителите у нас към самото производство е положителна и перспективите за неговото бъдещо развитие са обещаващи; разходите им за БП се смятат от тях за оправдани и възвръщаеми. Осъзната е необходимостта от засилване на информираността, знанията и дейностите по подкрепа на този сегмент.

Към БЗ се проявява интерес и то има голям потенциал за развитие, включително като сектор от селското стопанство, който генерира редица екосистемни услуги за обществото, природата и хората.

Ключови думи: биоземеделие; агроекосистемни услуги; ефекти; перспективи; нагласи

Prospects for the development of organic production (based on the attitude of organic producers and the policy to support it)

Ass. Prof. Dr. Diliaana Mitova

Institute of Agricultural Economics – Sofia

E-mail: dilianamit@gmail.com

Citation: Mitova, D. (2022). Prospects for the development of organic production (based on the attitude of organic producers and the policy to support it). *Ikonomika i upravlenie na selskoto stopanstvo*, 67(2), 63-73 (Bg).

Abstract

The role of organic farming as an agro-eco-service is recognized – it favors nature and society as a production system, contributes to reducing air, soil and water pollution; to increase biodiversity, strengthen the sustainability of agriculture, to provide healthy food and clean nature for present and future generations.

The aim of the study is to assess the awareness of organic producers themselves of current agricultural processes affecting organic farming – which could provide guidelines for a more effective future public policy and forms of public intervention in the field of organic farming. as an important and essential agro-ecosystem service, for the improvement of strategies and actions for its effective management, as well as for the management of public eco-programs aimed at sustainable development of agriculture.

The methodology uses a mixed approach, combining quantitative and qualitative methods. This material presents the results of an empirical study-survey on ecosystem services, in the part related to organic production (BP) as an ecosystem service, on the information and opinion of owners and managers of organic farms in our country, located in different ecosystems and regions, with different specialization and activity, on different aspects related to the provision of agro-eco-system services from organic farming.

It is extremely important for the future development of organic production in our country to see the attitude of organic producers - how they see and assess the state of organic production in our country, what they think about the prospects for its development and how they assess their capabilities in this aspect. Based on the survey, it can be concluded that the attitude of organic producers in our country to the production itself is positive and the prospects for its future development are promising; their costs for BP are considered justified and reimbursable. The need to increase awareness, knowledge and support activities in this segment is recognized.

There is great interest in BZ and it has great potential for development, including as a sector of agriculture, which generates a number of eco-system services for society, nature and people.

Key words: agroecosystem services; Organic Farming; effects; prospects; attitudes

Въведение

Тази статия се основава на втория етап на научен проект „Управление на услугите на агроекосистемите в България“, разработван от колектив от Института по аграрна икономика (ИАИ) – София, целящ да разработи и приложи цялостен интердисциплинарен подход за анализ, оценка и усъвършенстване на системата за управление на услугите на агроекосистемите у нас.

Призната е ролята на биологичното земеделие като агроekoуслуга, която благоприятства природата и обществото като производствена система, допринася за намаляване на замърсяването на въздуха, почвите и водите; за увеличаване на биоразнообразието, засилване на устойчивостта на земеделието, за осигуряване на здравословна храна и чиста природа за сегашното и бъдещите поколения.

Целта на изследването е да се даде оценка на осъзнаването на самите биопроизводители за текущите процеси в селското стопан-

ство, засягащи биологичното земеделие. Това би могло да даде насоки за една по-ефективна бъдеща обществена политика и форми за обществена интервенция в областта на биологичното земеделие като важна и съществена агроекосистемна услуга, за подобряване на стратегиите и действията за ефективното ѝ управление, както и за управление на публичните екопрограми, насочени към устойчиво развитие на селското стопанство.

Материали и методи

Биологичното земеделие (БЗ) е една от формите за управление на агроекосистемните услуги. Същевременно то може да се квалифицира като агроekoуслуга само по себе си, понеже благоприятства природата и обществото като производствена система, която допринася за намаляване на замърсяването на въздуха, почвите и водите; за увеличаване на биоразнообразието, засилване на устойчивост-

та на земеделието, за осигуряване на здравословна храна и чиста природа за сегашното и бъдещите поколения. Ето защо от съществено значение е да се идентифицират и анализират състоянието, ефективността и факторите за управление на услугите на агроекосистемата биологично земеделие; да се идентифицират основни проблеми и предизвикателства, свързани с предоставянето и поддържането на тези услуги, както и на перспективите за развитието им (Bruinsme, 2009); FAO, 2016; Parmentier, 2014; Madu and Kuei, 2012).

Важно е да се добие представа за осъзнаването на тези процеси от самите биопроизводители – доколко заетите с биологично производство са запознати с концепцията за услуги на агроекосистемите; дали ефективното управление на услугите от БЗ има връзка с възрастовата и образователно-квалификационна структура на мениджърите на биостопанствата; в близко бъдеще какви са техните намерения, свързани с опазване на агроекосистемите; мнението им за оправдаността на разходите за биоземеделие, както и за периода на възвръщане на тези разходи. Всичко това би могло да даде насоки за една по-ефективна бъдеща обществена политика и форми за обществена интервенция в областта на биологичното земеделие като важна и съществена агроекосистемна услуга за подобряване на стратегиите и действията за ефективното ѝ управление, както и за управление на публичните европрограми, насочени към устойчиво развитие на селското стопанство.

Т.е. изключително важно за бъдещото развитие на биопроизводството у нас е да се види нагласата на биопроизводителите – как те самите виждат и оценяват състоянието на биопроизводството у нас, какво мислят за перспективите за неговото развитие и как оценяват своите възможности в този аспект.

Методологията използва смесен подход, съчетаващ количествени и качествени методи. Настоящият материал представя резултатите от проведено емпирично изследване – анкета за екосистемните услуги, в частта, свързана с биологичното производство (БП) като екосистемна услуга, относно информи-

раността и мнението на собственици и мениджъри на стопанства с биологично производство у нас, разположени в различни екосистеми и райони, с различна специализация и дейност, по различни аспекти, свързани с предоставянето на агроекосистемните услуги от биоземеделието.

Събрана и анализирана е първична информация от мениджъри на 40 „типични“ биостопанства от различен юридически тип, размери, производствена специализация, екологическо и географско местоположение, като са обхванати основни агрорайони. Установена е връзката между основни характеристики на мениджърите на стопанствата (пол, възраст, образование, фермерски опит и т.н.) и техните познания, и прилагане на концепцията за агроекосистемни услуги. Идентифицирани са размерът и видът на „произвежданите“ услуги на агроекосистемите от биологичното земеделие, и доминиращите форми, фактори и ефективност на управление на агроекосистемните услуги от него. Идентифицирани са основните поведенчески, икономически, институционални и природни фактори, които стимулират или ограничават „производството“ на агроекосистемни услуги от земеделските производители в БЗ. Определени са намеренията на земеделските производители в БЗ, свързани с опазване на екосистемите и екосистемните услуги в близко бъдеще.

Болшинството от респондентите с БП – 33%, са разположени в СЗР, 23% – в ЮЦР, 20% – в СЦР, 15% – в ЮИР, и по 5% – в ЮЗР и в СИР, т. е. обхванати са всички райони на територията на страната.

Различните екосистеми също са представени в анкетата – 25% от анкетираните респонденти с дейност биологично производство са разположени в Дунавската равнина; 15% са в Западна стара планина; 15% в района на Родопите; 7,5% в Лудогорието, а останалите се намират по долината на р. Струма, в Тракийската низина, в Тунджанската низина, в Руенската долина, в Черноморската област и др.

Анкетираните са и различни по вид дейност стопанства с БП: 21 на брой или 52,5% са сто-

панства със заявени площи за биологично земеделие (растениевъдство), а 19 на брой или 47,5% са животновъдни стопанства в биологичното производство. Т.е. представени са както растениевъдни, така и животновъдни биостопанства, почти по равен брой.

Анкетата обхваща също така както стопанства, сертифицирани за биологично производство, така и такива в преходен период. Болшинството анкетираните стопанства (33 на брой или 82,5%) са стопанства, преминали периода на преход, т.е. предполага се, че са натрупали вече известен опит в биологичното производство, и техните отговори „тежат“. От всички растениевъдни стопанства 16 броя или 40% са стопанства със сертифицирани площи, а 5 броя или 13% са стопанства с площи в преход; от всички животновъдни стопанства 17 броя или 42,5% са със сертифицирани животни и 2 броя или 5% – с животни в преход.

От направените общо 162 на брой анкети, 40 (или 24,7%) са на стопанства, които имат като дейност биологично производство. Т.е. една четвърт от всички анкетираните стопанства са стопанства с биологично производство, което прави тяхната извадка достатъчно представителна за анкетата.

От всички анкетираните, свързани с БЗ, 76% са физически лица, 12% са търговски дружества, 9% – юридически лица (ЕООД), и 3% са еднолични търговци.

Според вида на специализацията от обхванатите биологични стопани, занимаващи се с растениевъдство и животновъдство, 37% от анкетираните в биологичното производство отглеждат трайни насаждения; 27% са смесени растениевъдно-животновъдни; 13% са смесени животновъдни; 10% отглеждат пчели; 7% отглеждат тревопасни животни и по 3% – зеленчуци, гъби и смесени растениевъдни.

По принцип биологичното земеделие у нас се характеризира със сравнително малък или среден размер на стопанствата в него. 90% от анкетираните стопанства са типични представители на стопанствата с биологично земеделие; 56,4% са с по-скоро малки за отра-

съла размери, а 33,3% са със средни за отрасъла размери. Само 2,2% са големи за отрасъла и 7,7% – предимно за самозадоволяване.

В анкетата са обхванати стопанства, разположени във всички типове райони – по една четвърт от анкетираните стопанства с БП са разположени в предимно равнинни райони и в райони със землища в защитени зони и територии; по 17% – в предимно планински райони и в планински райони с природни ограничения; 10,6% – в равнинно-планински райони; 4,3% – в непланински район с природни ограничения.

29,3% или почти една трета от всички анкетираните стопанства с БЗ са разположени в екосистема без или с нормални екологични проблеми; 15,9% – в екосистеми с чести засушавания; по 7,3% – в екосистеми с обеднени почви и с чести киши, градушки и измръзвания, а останалите 40% се разпределят между екосистеми с основен проблем обезлюдяване (14,6%), неразвити пазари – 12,2%, липса на работа – 7,3%; неразвита инфраструктура – 4,9%.

Т.е. всички анкетираните биостопанства се сблъскват повече или по-малко с екологични проблеми, като някои от тях (в допълнение) са разположени в екосистеми с изразени социално-икономически проблеми като обезлюдяване, безработица, липса или недостатъчно развита инфраструктура, и др.

Относно разпределението по пол на анкетираните – 62% от собствениците (мениджърите) на стопанствата с БП са мъже, а останалите 38% – жени.

По отношение на възрастовата структура прави впечатление, че е сравнително ниска – почти половината (48%) от собствениците (мениджърите) на стопанствата с БП са млади фермери (до 40 г.); 20% са на възраст от 41 до 55 г.; 24% са на възраст от 56 до 65 г. и само 8% са на възраст над 65 години.

57,6% от анкетираните собственици на стопанства с БП са с висше образование (селкостопанско или друго); 39,4% – със средно образование; 3% – с професионална селскостопанска квалификация – т.е. няма мениджъри само с основно образование.

Резултати и обсъждане

На въпроса, доколко познават концепцията за услуги на агроекосистемите, 64,1% от анкетиранияте биопроизводители са отговорили, че я познават задоволително, добре или много добре; 23,1% – че ползват услугите на външен консултант, когато се налага; само 7,7% – че не я познават. Т.е. нивото на познаване на тази концепция е сравнително добро.

Най-показателни за анализа на екосистемните услуги от биологичното земеделие са отговорите на следните два въпроса от анкетата: дали разходите за биологично земеделие са оправдани и относно продължителността на периода за възвръщане на разходите за биологично земеделие.

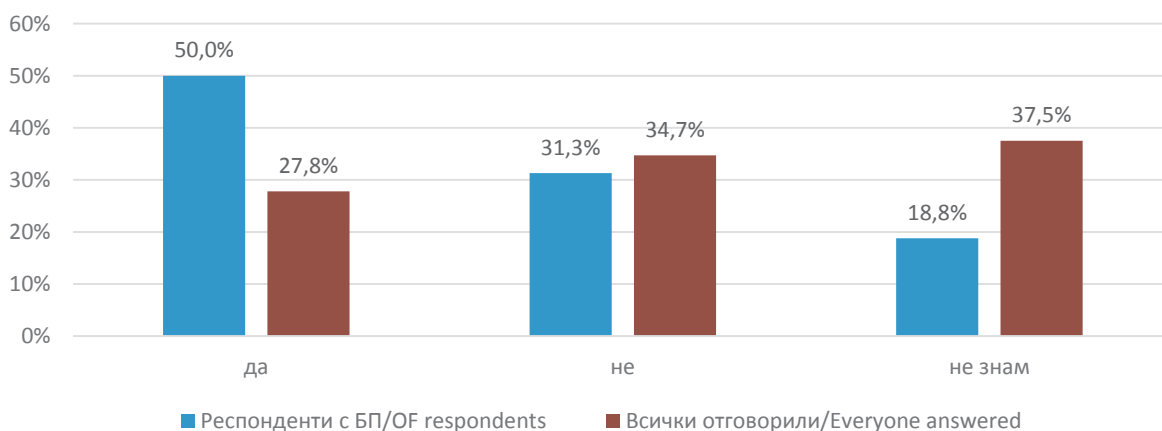
На въпроса, доколко са оправдани разходите за биологично земеделие, са отговорили 72 респонденти, а на въпроса относно периода за възвръщане на разходите за биологично земеделие – 47 респонденти. Т.е. мнение са изразили не само непосредствено заетите в биологичното производство, но и част от конвенционалните производители, което само по себе си е показател за интереса към БП.

Има обаче разлика в отговорите, когато се вземат за анализ само отговорите на заетите с биологично производство (32 от отговорилите общо 72), и когато се анализират отговорите на всички, отговорили на тези въпроси.

Когато се вземат за анализ само отговорите на заетите с биологично производство (32 от отговорилите общо 72) на първия въпрос, половината от всички анкетирани биологични производители смятат, че разходите им за БП са оправдани, което показва, че те са доволни от възвращаемостта на средствата, вложени за прехода към БП. 31,25% смятат, че тези разходи не са оправдани, и само 18,75% не знаят дали те са оправдани или не. Т.е. над 80% от всички биологични производители са добре ориентирани и имат изградено мнение дали разходите за БП са оправдани или не са.

На същия въпрос, когато в анкетата се включват и конвенционални производители, разпределението на отговорите се променя – само 27,8% от всички отговорили смятат, че разходите за БП са оправдани; 34,7% – че не са оправдани, и доста голям процент (37,5%) – не знаят. Това показва, че докато биопроизводителите имат ясно изградено мнение относно това какви разходи се правят за БП и дали те са оправдани, голяма част от конвенционалните производители нямат реална представа.

Данните от анкетата показват, че болшинството респонденти, отговорили положително на този въпрос, са млади мениджъри – до 40 години или в следващата възрастова категория – от 41 до 55 години, докато тези, ко-

Фиг. 1. Дял на респондентите, които смятат, че разходите за биологично земеделие са оправдани, %
Fig. 1. Proportion of respondents who believe that the costs of organic farming are justified, %

Източник: Собствени изчисления. / Source: Own calculations.

ито смятат, че разходите за биопроизводство не са оправдани, са по-възрастни.

На въпроса за периода за възвръщане на разходите за биологично земеделие 64% (от 28 отговорили общо) от биопроизводители-те смятат, че разходите им за биоизземелие ще се възвърнат, макар и за различен период от време – 43% от занимаващите се с биологично производство са отговорили, че това ще стане до 5 години; 18% – от 5 до 10 години; 4% – над 10 години. 36% (или около една трета) от биопроизводителите смятат, че разходите им за биоизземелие няма да се възвърнат никога, което е обезпокоително, и показва, че тези земеделски производители не смятат биоизземелието за рентабилно, т.е. потенциално съществува вероятност да се откажат в бъдеще от тази дейност.

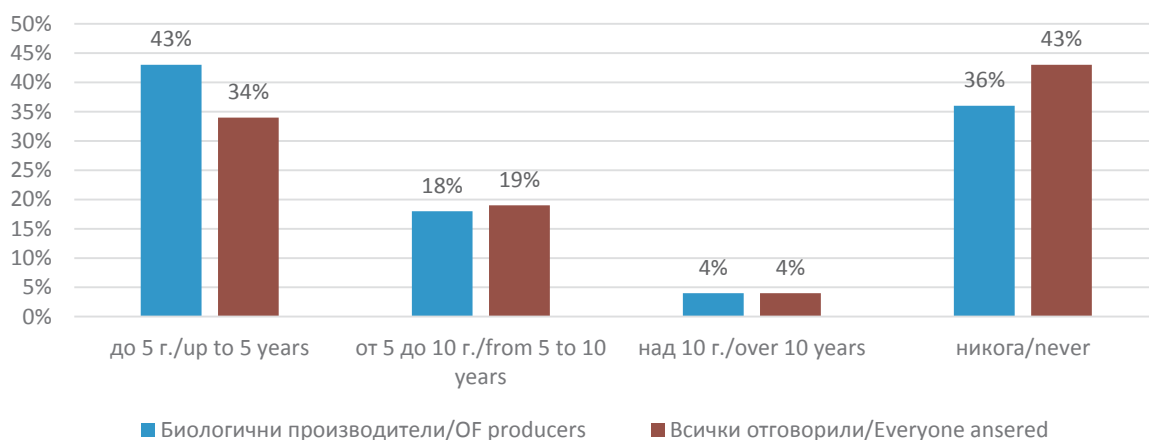
При включването и на конвенционални производители в отговорите (47 респонденти, общо, биологични и конвенционални производители), разпределението на отговорите не се променя съществено – намалява се процентът на отговорилите, че разходите ще се възвърнат до 5 г. (34%), за сметка на увеличение на отговорилите, че никога няма да се възвърнат (43%).

Относно намеренията на биопроизводителите, свързани с опазване на агроекосистемите за биологично производство, 23,6% са тези,

които смятат да запазят текущите си дейности; 13,5% смятат да ги разширят; 9% възнамеряват да въведат нови екопродукти; 3,4% – нови екоуслуги; 7,9% – да участват в директен маркетинг на продукти и услуги; 4% – да се интегрират тясно с търговец на екопродукти; 3,4% – да се интегрират тясно с екопреработвател; 1,1% – да се интегрират тясно с екоизносител. Много показателно е мнението на 11,2% от анкетирани-те биопроизводители да получават еко-субсидии от ЕС и особено на 16,9% – да участват в екомерките на ПРСР. Преимущество-но младите биологични производители заявяват намерения за продължаване, разширяване на дейностите си, да получават еко-субсидии и да участват в екомерките на ПРСР.

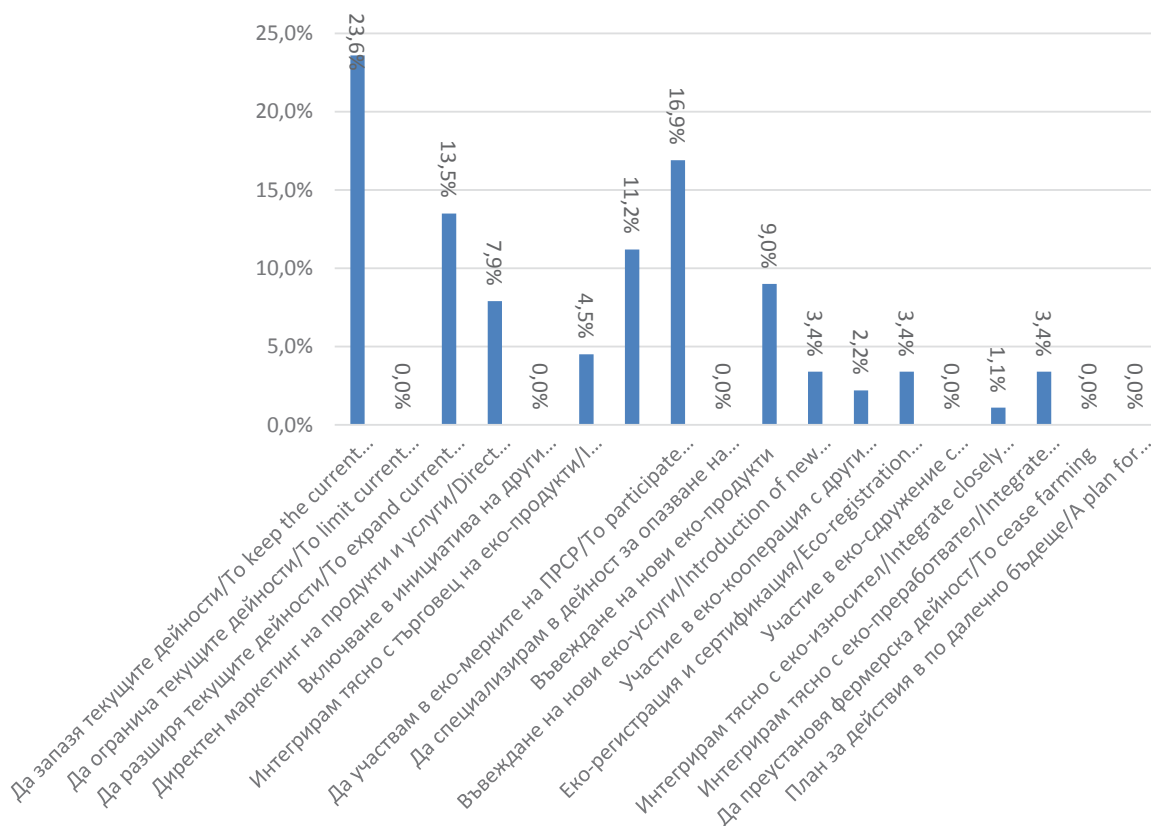
Няма нито един респондент, занимаващ се с биологично земеделие, който да е отговорил, че ще прекрати фермерската си дейност. Това е много показателно – въпреки трудностите, въпреки срещаните пречки от всякакъв характер, биологичните производители не само нямат намерение да прекратят фермерската си дейност, но почти 40% от тях възнамеряват да запазят или да разширят текущите си дейности.

До голяма степен това се дължи на механизмите на подкрепа върху предоставянето на екосистемни услуги от биологичното земеделие.

Фиг. 2. Посочете период за възвръщане на разходите Ви за биологично земеделие в години
Fig. 2. Specify a period for reimbursing your organic farming costs in years

Източник: Собствени изчисления. / Source: Own calculations.

Фиг. 3. В близко бъдеще какви са намеренията Ви, свързани с опазване на агроекосистемите (повече отговори)

Fig. 3. In the near future, what are your intentions related to the protection of agro-ecosystems (more answers)

Източник: Собствени изчисления. / Source: Own calculations.

В какво се изразяват механизмите на подкрепа на предоставянето на екосистемни услуги от биологичното земеделие? Преди всичко в държавна подкрепа за развитието на този сектор, а именно чрез предоставени мерки в националните и в регионалните програми за развитие на селските райони; преките плащания по Първи стълб на ОСП; различни национални схеми за подпомагане; помощ за организациите на производителите на плодове и зеленчуци, и др.

Краткият преглед на агроекологичните схеми и мерки у нас показва, че за периода след присъединяването на България към ЕС интересът на земеделските производители към тези мерки нараства постоянно, което се вижда ясно от нарастване на броя на заявленията.

През новия програмен период продължава прилагането на Мярка 214 – „Агроекологични плащания” от ПРСР за периода 2007–2013 г., като заявления могат да се подават единствено за вече поети ангажименти, които към момента не са изцяло изпълнени.

Фиг. 4 показва значимото участие на биологичното земеделие като дял в мерките, свързани с агроекологията – 29% се падат на биологичното растениевъдство, 9% – на биологичното пчеларство, и 1% – на биологичното животновъдство, или общо 39%.

От горепосочените данни се вижда, че БЗ заема повече от 1/3 като дял в мерките, свързани с агроекологията. По данни на Държавен фонд „Земеделие“ относно усвояването на средствата по мерките, свързани с агроекологията у нас, към края на 2019 г. единствено

Таблица 1. Заявления с Агроекология

Table 1. Applications with Agroecology

Кампания – година / Campaign – year	Подадени заявления, брой / Applications submitted, number	Одобрени заявления, брой / Approved applications number
2008	1 463	1 058
2009	1 446	1 243
2010	1 781	1 615
2011	1 972	1 828
2012	2 630	2 503
2013	5 180	5 000
2014	4 768	4 699
2015	8 507	8 203
2016	9 956	9 572
2017	9 687	9 179
2018	8 328	8 091

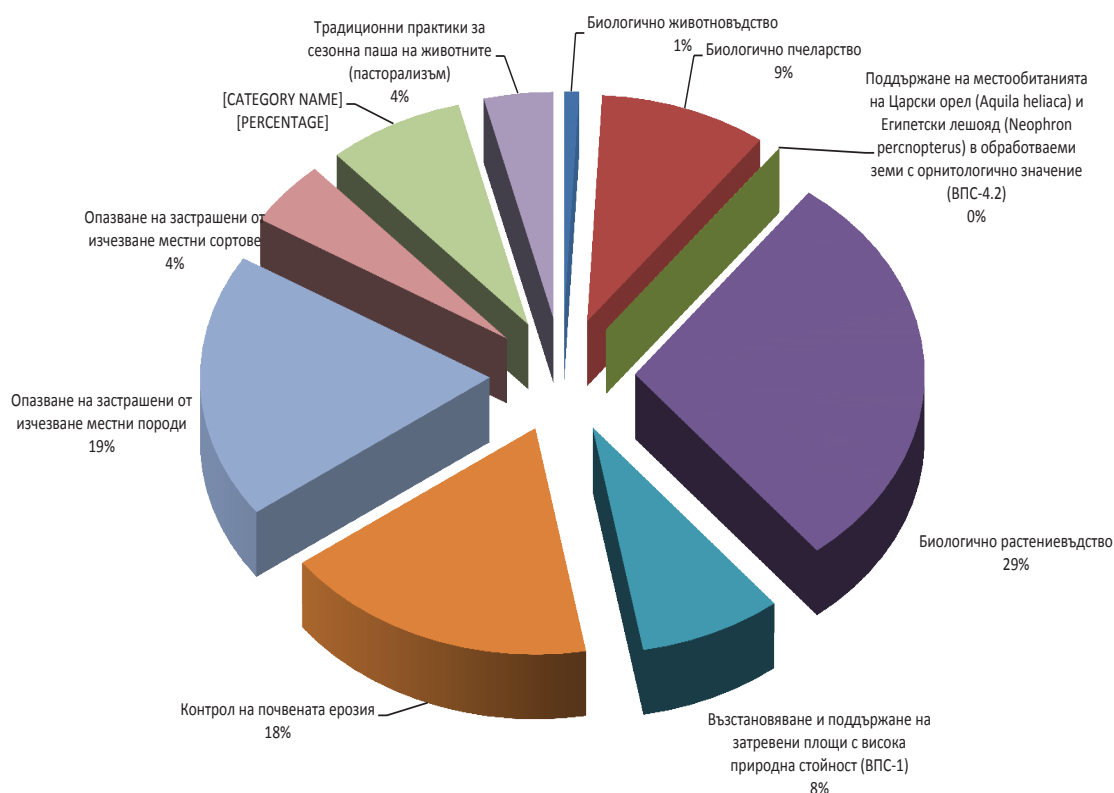
Източник: Държавен фонд „Земеделие“. / Source: State Fund Agriculture.

Таблица 2. Разпределение по агроекологични мерки от ПРСР 2007–2013 г. и ПРСР 2014–2020 г.

Table 2. Distribution by agri-environmental measures from the RDP 2007–2013 and the RDP 2014–2020

	2015	2016	2017	2018	2019
Мярка 10 / Measure 10	3819	5351	5539	5576	5428
Мярка 11 / Measure 11	2116	4235	4255	3848	3713
Мярка 214 / Measure 214	4029	2553	1879		

Източник: Държавен фонд „Земеделие“. / Source: State Fund Agriculture.

Фиг. 4. Направления и дейности в агроекологията

Fig. 4. Areas and activities in agroecology

Източник: Държавен фонд „Земеделие“. / Source: State Fund for Agriculture.

Таблица 3. Изпълнение на ПРСР 2014–2020 г. – усвояване на мерките, свързани с агроекологията към 30.12.2019 г.
Table 3. Implementation of the RDP 2014–2020 г. – absorption of measures related to agri-environment as of 30.12.2019

Мярка / Measure	Приложим дял на финансиране на ЕЗФРСР / Applicable share of EAFRD funding, percentages	Бюджет публични средства (ЕЗФРСР+НФ) / Public budget, euro (EAFRD + NF)	Индикативен бюджет по линия на ЕС, euro / Indicative EU budget, euro	Бюджет по отворени приемни/кампании към 30.12.2019 г. (ЕЗФРСР+НФ) / Budget for open receptions / campaigns as of 30.12.2019 (EAFRD + NF)	***Договорени суми към 30.12.2019 г. ЕЗФРСР* / ***Agreed amounts as of 30.12.2019 EAFRD*	% на изпълнение на ПРСР спрямо бюджет от отворени приемни/кампании (ЕЗФРСР) / % of RDP implementation in relation to the budget of open receptions / campaigns (EAFRD)	% на изпълнение на ПРСР спрямо общ бюджет по мярката (ЕЗФРСР) / % of RDP implementation compared to the total budget of the measure (EAFRD)	Изплатени суми към 31.12.2019 г. (ЕЗФРСР+НФ) / Amounts paid as of 31.12.2019 (EAFRD + NF*)	Изплатени суми по линия на ЕС към 30.12.2019 г. (ЕЗФРСР) / Amounts paid under the EU as of 30.12.2019 (EAFRD), euro	% на усвояване спрямо общ бюджет по мярката (ЕЗФРСР) / % of absorption in relation to the total budget of the measure (EAFRD)
Мярка 10 - Агроекология и климат** / Measure 10 - Agri-environment and climate**	75,00%	223 346 669	167 510 002	167 510 002	154 446 823	92%	92%	143 783 240	107 799 802	64,38%
Мярка 11 - Биологично земеделие** (214) / Measure 11 Organic farming ** (214)	75,00%	151 593 439	113 695 079	113 695 079	113 695 079	100%	100%	106 147 038	79 597 150	70,02%
Мярка 12 - Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите (213) / Measure 12 - Natura 2000 payments and the Water Framework Directive (213)	75,00%	139 676 037	104 757 028	104 757 028	53 246 074	51%	51%	92 987 263	9 729 858	66,57%
Мярка 13 - Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения (211,212) / Measure 13 - Payments for areas facing natural or other specific constraints (211, 212)	75,00%	275 604 675	206 703 506	206 703 506	105 382 167	51%	51%	230 195 626	172 553 313	83,52%
Мярка 14 - Хуманно отношение към животните / Measure 14 - Animal welfare.	85,00%	56 859 511	48 330 584	0	0	0%	0%	3 855 690	3 277 336	6,78%

Източник: Държавен фонд „Земеделие“, РА. / Source: State Fund Agriculture, RA.

*Сумите са в евро / I EUR = 1.9558 лв.

**Към Мярка 10 и Мярка 11 са включени подадените и разплатени заявления по АЕП от ПРСР 2007–2013 г., които се финансират от бюджета на ПРСР 2014–2020 г.

средствата по Мярка 11 „Биологично земеделие“ са усвоени на 100% (спрямо бюджета от отворени приеми). От друга страна, по процент на усвояване на средствата спрямо общия бюджет на мярката (ЕЗФСР) БЗ е на второ място (70,02%) след усвояване на средствата по Мярка 13 „Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“ (83,52), изпреварвайки останалите мерки по агроекология – Мярка 10 „Агроекология и климат“ – 64,38%; Мярка 12 – „Плащания по Натура 2000“ – 66,57%, и Мярка 14 „Хуманно отношение към животните“ – 6,78%.

Заклучение

Биологичното земеделие е едно от основните направления на алтернативното земеделие, което се определя като систематичен подход към земеделието, целящ намаляване на замърсяването на селскостопанските площи, засилване на устойчивостта, подобряване на ефективността и рентабилността. То може да помогне за облекчаване на някои от отрицателните въздействия на интензивното земеделие и за осигуряването на продоволствена сигурност.

Биологичното земеделие е съставна част и инструмент на държавната политика в областта на земеделието по отношение на устойчиво управление на природните ресурси, спазване на високи стандарти за качество и безопасност на храните и хуманно отношение към животните. Едновременно с това то допринася за развитието на жизнеспособни селски райони. Държавната подкрепа за развитие на биологичното земеделие се предоставя чрез: мерки в националните или регионалните програми за развитие на селските райони; преки плащания по Първия стълб на Общата селскостопанска политика; помощ за организациите на производителите на плодове и зеленчуци; национални схеми за подпомагане, включително, когато е уместно, схеми на регионално равнище.

На база на проведената анкета може да се направи заключение, че нагласата на биопро-

изводителите у нас към самото производство е положителна и перспективите за неговото бъдещо развитие са обещаващи.

Необходимо е да се разшири специализираното обучение на мениджърите и специалистите на биостопанствата по въпросите, свързани с агроекосистемните услуги, особено в групите с незадоволителни познания в тази област, за да се подпомогне развитието на БЗ у нас. Особено важно е това за правилната оценка на ефективността на биологичното производство от биомениджърите при различните видове ферми, производства и райони, защото, независимо че при биостопанствата дейността за опазване на екосистемите и техните услуги произтича и съвпада със самото естество на биологичното производство в тези стопанства, тази дейност води до увеличаване на общите производствени разходи на стопанството, на специализираните разходи за опазване на природата, на дългосрочните инвестиции, на разходите за участие в програмите за държавно подпомагане, на разходите за регистрации, тестове, сертификация и др.

Голяма част от всички анкетираните биологични производители смятат, че разходите им за БП са оправдани и ще се възвърнат (предимно това са млади мениджъри), което показва, че те са доволни от възвращаемостта на средствата, вложени за прехода към БП. Обезпокоителен е фактът, че около една трета от биопроизводителите смятат, че разходите им за биоземеделие няма да се възвърнат никога. Това показва, че тези земеделски производители не смятат биоземеделието за рентабилно и потенциално съществува вероятност да се откажат в бъдеще от тази дейност.

Това налага политиката за подкрепа на БЗ у нас да се насочи към засилване на информираността, знанията и дейностите за подкрепа на този сегмент производители, като в близко бъдеще се включат допълнителни стратегии – в т.ч. подпомагане на биопроизводителите за по-успешното им включване в екомерките на ПРСР; директен маркетинг на продукти и услуги; осигуряване на регулярни и компенсиращи разходите екосубсидии от ЕС и дър-

жавата; промотиране на биопродукти; помощ и съдействие за тясно интегриране на биопроизводителите с търговците на биопродукти и с биопреработвателите; за биорегистрация и сертификация; за участие в биокоопериране с други ферми.

Преимуществено младите биологични производители заявяват намерения за продължаване и разширяване на дейностите си в биопроизводството, да въведат нови екопродукти и екоуслуги, да получават екосубсидии и да участват в екомерките на ПРСР, което е показателно за положителната нагласа на биопроизводителите у нас към това производство и за перспективите за развитието му.

Защо се подкрепя и защо трябва да продължава да се подкрепя БП? Защото то, със своите характеристики и принципи като производствена система и като философия, се вписва напълно в съвременните цели на човечеството за адаптиране към климатичните промени и намаляване на вредните въздействия върху околната среда. То е в унисон както с Европейския зелен пакт, с неговата амбиция за нулево замърсяване за постигане на нетоксична околна среда; за опазване и възстановяване на екосистемите и биологичното разнообразие; за създаване на справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система, така и със селскостопанския компонент на програмата „Хоризонт Европа“ 2021–2027 г., включващ четири приоритета, а именно: стремеж към земеделие без синтетични фитосанитарни продукти; към хранителни системи, устойчиви на климатичните промени и неутрални по отношение на въглеродните емисии; към здравословно и устойчиво хранене на всички и към бъдещи системи за животновъдство; така и

с принципите и постулатите на биоикономиката и кръговата икономика.

Всичко това още веднъж показва, че към БЗ се проявява интерес и че биологичното земеделие у нас има голям потенциал за развитие, включително като сектор от селското стопанство, който генерира редица екосистемни услуги за обществото, природата и хората. Такова е мнението и нагласата и на голяма част от биопроизводителите у нас. Както анализът на анкетата, така и приведените данни са показателни за правилността и ефективността на политиката към БЗ, разбирано като управление на дейността и поведението на хората, свързани с производството на агроекосистемни услуги от биологичното производство, която политика трябва не толкова и не само да се заявява, но и да се прилага по-ефективно.

Литература

Bruinsma, J. (2009). The resource outlook to 2050: by how much do land, water and crop yields need to increase by 2050?. In *How to feed the World in 2050. Proceedings of a technical meeting of experts, Rome, Italy, 24-26 June 2009* (pp. 1-33). Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).

Marambe, B., & Silva, P. (2012). SUSTAINABILITY MANAGEMENT IN AGRICULTURE—A SYSTEMS APPROACH. In *Handbook of sustainability management* (pp. 687-712). https://www.researchgate.net/publication/236117453_Sustainability_Management_in_Agriculture_-_a_systems_approach

<http://www.worldscibooks.com/environsci/8164.html>

Parmentier, S. (2014). Scaling-up agroecological approaches: What, why and how. *Oxfam-Solidarity, Brussels*, 472-80.

<http://www.oxfamsol.be>

FAO. (2016). Climate change, agriculture and food security.